

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І. ПИРОГОВА**

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА В НАУКОВІЙ СФЕРІ

Методичні вказівки для проведення практичних занять з аспірантами спеціальностей 222 «Медицина»; 228 «Педіатрія»; 229 «Громадське здоров'я»; 221 «Стоматологія»; 225 «Медична психологія»; 091 «Біологія та біохімія»
галузей знань 22 «Охорона здоров'я» та 09 «Біологія» денної, вечірньої та заочної форм навчання

Затверджено методичною радою загальноосвітніх та загальнотеоретичних дисциплін ВНМУ ім. М.І. Пирогова
(протокол № 2 від 5 жовтня 2020 р.)

Обговорено та ухвалено на засіданні кафедри українознавства
(протокол № 2 від 2 жовтня 2020 р.)

УКЛАДАЧІ: Краєвська Г. П., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства ВНМУ ім. М. І. Пирогова.

РЕЦЕНЗЕНТИ: Дмитрук Л. І., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства ВНМУ ім. М. І. Пирогова;
Матвійчук Т. П., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Київського інституту водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

Методичні рекомендації містять поради щодо організації практичних занять курсу, рекомендовану літературу (основну і додаткову), вправи та завдання до тем. Призначені для використання на практичних заняттях під час аудиторного, змішаного та дистанційного навчання.

Адресовано аспірантам-іноземцям денної, вечірньої та заочної форм навчання різних медичних спеціальностей.

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації для проведення практичних занять в аспірантів-іноземців денної, вечірньої та заочної форм навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» з вибіркової навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна (в науковій сфері)» призначені для здобувачів освіти першого року навчання (іноземців) Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Мають на меті допомогти аспірантам опанувати навчальний матеріал.

Матеріали до кожного практичного заняття містять план практичного заняття (інформаційний), актуальність теми, мету заняття, очікувані результати, рекомендовану літературу (основну, додаткову, інформаційні ресурси), а також чіткі і логічні завдання для опрацювання тематичного матеріалу з метою удосконалення мовних та мовленнєвих компетентності, професійної спрямованості щодо опанування різних видів роботи з науковими текстами, особливостями їх створення, дотримуючись вимог культури мовлення наукового стилю з орієнтацією на професійну лексику згідно з чинними мовними нормами.

Пропоноване видання розроблено відповідно до робочої програми з підготовки доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я», а також з урахуванням інструктивно-методичних рекомендацій методичної ради загальноосвітніх та загальнотеоретичних дисциплін ВНМУ ім. М. І. Пирогова.

Допоможе аспірантам-іноземцям опанувати зміст дисципліни, навчитися самостійно складати різножанрові наукові тексти, ефективно використовувати мовні стилістичні й етичні норми усної та писемної форм ділового мовлення в межах професійної діяльності.

Зміст

Лексичні та граматичні особливості наукового тексту (ПЗ 1).....	5
Синтаксис наукового тексту (ПЗ 2).....	7
Наукова стаття. Тези. Формулювання мети, об'єкта, предмета наукового дослідження. Лексико-граматичні конструкції, притаманні текстам наукових статей. Основні форми запису цифрової інформації в наукових працях (ПЗ 3).....	9
Анотування наукового тексту (ПЗ 4).....	13
Цитування. Види цитат (ПЗ 5).....	15
Бібліографія. Правила укладання бібліографічного опису (ПЗ 6).....	18
Виступ із науковим повідомленням. Мовленнєва поведінка доповідача (ПЗ 7).....	21

Практичне заняття № 1

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

План

Віддієслівні іменники в науковому тексті (*вживання, дослідження, застосування...*).

Інфінітиви та безособові форми дієслів у науковому тексті.

Дієслова 1 особи множини в науковому тексті.

Прислівники у наукових текстах.

Словосполучення *іменник + іменник*.

Актуальність теми: Важливим для аспірантів-іноземців є здобуття системи знань, низки умінь та навичок практичного оволодіння мовою, необхідних для написання наукового дослідження та опрацювання різних видів сучасної наукової продукції, що опублікована українською мовою. Розуміння принципів функціонування повнозначних частин мови в науковому тексті (а саме: іменників, дієслів, прислівників) допоможе в цьому.

Мета заняття: удосконалити уміння і навички дотримуватися всіх чинних норм щодо функціонування іменників, дієслів та прислівників у науковому усному і писемному мовленні; навчити правильно використовувати термінологізовані слова і словосполучення.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

Знати: особливості функціонування віддієслівних іменників (*вживання, дослідження, застосування...*); інфінітивів та безособових форм дієслів; дієслів 1 особи множини в науковому тексті. Правила використання прислівників у наукових текстах. Мовні норми, що регулюють вживання словосполучень за типом *іменник + іменник*.

Уміти: утворювати віддієслівні іменники, вводити їх до словосполучень (*іменник + іменник*); використовувати інфінітиви та безособові форми дієслів на *-но, -то*; дієслова 1 особи множини, прислівники у науковому тексті; аналізувати типові помилки і неточності у фахових текстах і уникати їх.

Рекомендована література:

Основна (Базова)

1. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи медичної термінології. Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2013. 42 с.
2. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи наукового мовлення. Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2015. 40 с.

3. Українська мова як іноземна для англومовних студентів-медиків : підручн. з електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 2. Основи професійного мовлення / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. ; за ред. С.М. Луцак. К. : ВСВ «Медицина». 2019. 456 с.

Додаткова

1. Навчальні матеріали з розвитку мови для іноземних студентів-медиків 2-3-го курсів / укладач: М.М. Набок. Суми: Вид-во СумДУ. 2014. 68 с.
2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник. Київ : ЦНЛ, 2006. 312 с.
3. Тексти та завдання з наукового стилю мови з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепкова. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 56 с.

Інформаційні ресурси

1. Основні вимоги до написання наукової статті : методичні рекомендації / укладачі: Г. З. Шевчук, Л. І. Гаврилюк, Т. В. Гаврилюк. Луцьк : ВІППО, 2016. 76 с. URL.: <http://vippo.org.ua/files/pedposhyk/naukovistat-1557135224.pdf> (дата звернення: 10.08.2020)
2. Український правопис. Київ., 2019. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (дата звернення 10.08.2020).

Завдання та вправи до теми

Завдання № 1. Утворіть безособові форми дієслів від інфінітивів:

Дослідити, вивчити, встановити, довести, змодельовати, спрогнозувати, проаналізувати, визначити, окреслити, характеризувати, розглянути.

Завдання № 2. Утворіть іменники від дієслів:

Дослідити –

Вивчити –

Встановити –

Довести –

Модельовати –

Спрогнозувати –

Визначити –

Окреслити –

Розглянути –

Практичне заняття № 2

СИНТАКСИС НАУКОВОГО ТЕКСТУ

План

Дієприслівник та дієприкметник.

Дієприслівникові звороти.

Дієприкметникові звороти.

Безособові речення.

Неозначено-особові речення.

Складне речення.

Актуальність: Опрацьовувати різні види сучасної наукової продукції, що опублікована українською мовою, та створювати наукові тексти українською мовою є можливим за умови володіння усіма мовними рівнями на належному рівні. Розуміння синтаксису наукового тексту дозволить якісно опрацьовувати наукову літературу, а вміння будувати речення відповідно до вимог наукового стилю допоможе грамотно висвітлювати свої наукові напрацювання у різних жанрах.

Мета заняття: удосконалити вміння і навички побудови синтаксичних конструкцій з дієприслівниковими та дієприкметниковими зворотами; складних речень, зокрема складнопідрядних із причиновими та наслідковими зв'язками; навчити розрізняти безособові та неозначено-особові конструкції, використовувати їх в науковому дискурсі.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

Знати: вимоги до синтаксису тексту наукового стилю; особливості побудови синтаксичних конструкцій із дієприслівниковими та дієприкметниковими зворотами; мати поняття про складне речення, зокрема складнопідрядні із причиновими та наслідковими зв'язками; специфіку функціонування безособових та неозначено-особових конструкцій у науковому тексті.

Уміти: формувати синтаксичні конструкції з дієприслівниковими та дієприкметниковими зворотами; використовувати складні речення, зокрема складнопідрядні із причиновими та наслідковими зв'язками; розрізняти безособові та неозначено-особові конструкції, використовувати їх в науковому дискурсі.

Рекомендована література:

Основна

1. Мацко О. О., Стратійчук Н. С., Ткаченко Л. А. Основи фахового мовлення: лікар і пацієнт. ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2014. 62 с.
2. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків : підручн. З електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 2. Основи професійного мовлення

/ С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. ; за ред. С.М. Луцак. К. : ВСВ «Медицина». 2019. 456 с.

Додаткова

1. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи медичної термінології. Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2013. 42 с.
2. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи наукового мовлення Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2015. 40 с.
3. Навчальні матеріали з розвитку мови для іноземних студентів-медиків 2-3-го курсів / укладач: М.М. Набок. Суми: Вид-во СумДУ. 2014. 68 с.
4. Тексти та завдання з наукового стилю мови з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепова. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 56 с.

Інформаційні ресурси

1. Український правопис. Київ., 2019. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf> (дата звернення 10.08.2020).

Вправи та завдання до теми

Завдання № 1. Утворіть з двох простих речень складне:

1. У мозку бере початок великий потік нервових імпульсів. З них формуються думки.
2. у дослідженні взяли участь 33 дитини віком від 6 до 18 рр. Усі діти хворіють на рекурентну інфекцію сечової системи в стадію загострення.
3. Важким побічним ефектом при застосуванні аміноглікозидів є нервово-м'язова блокада. Вона може призводити до паралічу дихання.
4. Найчастіше (60% випадків) турбують болі біля серця. Вони можуть поширюватися на всю ділянку грудей.
5. Науковець обрав цю тему для дослідження. Це актуальна тема.

Завдання № 2. Поеднайте дієприкметники з іменниками.

Досліджений, вивчені, написана, проведене, проаналізована, запропонована, виконаний.

Слова для довідок: аспект, матеріали, стаття, дослідження, монографія, гіпотеза, етап роботи.

Завдання № 3. Трансформуйте утворені словосполучення (завдання № 2) у конструкції з дієприкметниковим зворотом.

Наприклад: досліджений аспект – аспект, досліджений науковцем.

Практичне заняття № 3

НАУКОВА СТАТТЯ. ТЕЗИ. ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ, ОБ'ЄКТА, ПРЕДМЕТА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, ПРИТАМАННІ ТЕКСТАМ НАУКОВИХ СТАТЕЙ. ОСНОВНІ ФОРМИ ЗАПИСУ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

План

Наукова стаття.

Тези.

Формулювання мети, об'єкта, предмета наукового дослідження.

Лексико-граматичні конструкції, притаманні текстам наукових статей.

Основні форми запису цифрової інформації в наукових працях.

Актуальність: під час виконання наукового дослідження науковець здійснює апробацію результатів шляхом публікування статей та тез, тому для аспіранта актуальним є оволодіння практичними знаннями – мовними засобами, типовими лексико-граматичними конструкціями, що стануть у пригоді для написання наукових статей та тез; під час формулювання мети, об'єкта, предмета наукового дослідження тощо.

Мета: розвинути навички формулювати / писати власні наукові тексти (тези, статі), власні висловлювання; засвоїти типові текстові норми наукового стилю; сформувати навички використання у фаховому мовленні усталених словосполучень, лексики; закріпити навички дотримання вимог культури мовлення під час складання текстів наукового стилю; підвищити загальну та мовну культуру аспірантів-іноземців.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

1. Знати: продуктивні різновиди мовленнєвої діяльності: тези, наукову статтю; структуру документів та вимоги до їх укладання; правила оформлення; найбільш поширені мовленнєві формули для формулювання мети, актуальності, об'єкта наукового дослідження; основні форми запису цифрової інформації, структурні елементи таблиць, форми подання ілюстративного матеріалу в науковій літературі.

2. Уміти: визначати й формулювати мету, об'єкт і предмет наукового дослідження, оперувати типовими мовленнєвими формулами; укладати наукові тексти відповідно до чинних норм; записувати цифрову інформацію, заповнювати таблиці; відповідно до вимог розміщувати ілюстративний матеріал.

Рекомендована література:

Основна (Базова)

1. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи медичної термінології. Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2013. 42 с.
2. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи наукового мовлення Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2015. 40 с.
3. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків : підручн. З електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 2. Основи професійного мовлення / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. ; за ред. С.М. Луцак. К. : ВСВ «Медицина». 2019. 456 с.

Додаткова

1. Навчальні матеріали з розвитку мови для іноземних студентів-медиків 2-3-го курсів / укладач: М.М. Набок. Суми: Вид-во СумДУ. 2014. 68 с.
2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник. Київ : ЦНЛ, 2006. 312 с.
3. Тексти та завдання з наукового стилю мови з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепкина. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 56 с.

Інформаційні ресурси

1. Вимоги до публікацій. URL.: <http://www.journ.univ.kiev.ua/periodyka/index.php/vymogy.html> (дата звернення: 10.12.2020)
2. Основні вимоги до написання наукової статті : методичні рекомендації / укладачі: Г. З. Шевчук, Л. І. Гаврилюк, Т. В. Гаврилюк. Луцьк : ВІППО, 2016. 76 с. URL.: <http://vippo.org.ua/files/pedposhyk/naukovistat-1557135224.pdf> (дата звернення: 10.01.2021)

Вправ и і завдання до теми

Завдання 1. Установіть спільне й відмінне між тезами та статтею. Проілюструйте переконливими прикладами свою відповідь.

Завдання 2. Ознайомтесь зі зразком тез. Визначте мету, об'єкт та предмет дослідження.

ЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ В АКУШЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

До системи особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, відносимо право жінки на проведення операції штучного переривання вагітності (аборту). Сучасне загострення проблеми меж правового регулювання абортів зумовлене збільшенням кількості операцій штучного переривання вагітності. За даними Держкомстату України співвідношення кількості абортів до кількості дітей, народжених живими (на 100 дітей) становило 112,7 %, тобто операцій штучного переривання вагітності на 12,7 % було більше, ніж народжень дітей. Така ситуація впливає на демографічні показники у державі.

Проблемам правового регулювання права на проведення операції штучного поривання вагітності приділяють активну увагу вітчизняні та іноземні вчені-правознавці: Н. Б. Болотіна, З. В. Ромовська, О. В. Тіхомиров, М. М. Малєїна, І. І. Горелик.

При конкуренції інтересів жінки та ненародженої дитини на боці останньої можна побачити інтереси «виживання» та безпеки суспільства в цілому. У цьому випадку, крім суто емоційної, виникає і практична проблема. Вона пов'язана з необхідністю визначення кола суб'єктів, наділених «правом голосу» у процесі ухвалення рішення щодо проведення операції штучного переривання вагітності. Відповідь на подібні питання повинні міститись у вітчизняному законодавстві. На жаль, сьогодні ситуація з приводу регулювання цих специфічних відносин не знаходить свого достатнього відображення у системі правових норм. Так, операція зі штучного переривання вагітності може здійснюватися за бажанням жінки, якщо вагітність не перевищує дванадцяти тижнів. У ст. 50 Основ законодавства України про охорону здоров'я (добровільне штучне переривання вагітності) вказано право жінки за її бажанням провести операцію штучного переривання вагітності у акредитованих закладах охорони здоров'я при вагітності строком не більше як 12 тижнів. У частині 2 цієї статті міститься також відсильна норма, за якою аборт при вагітності від 12 до 28 тижнів за соціальними та медичними показаннями може бути зроблено в окремих випадках і в порядку, що визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок штучного переривання вагітності від 12 до 28 тижнів» від 12 листопада 1993 р. № 926.

Штучне переривання вагітності відбувається лише у випадках надання згоди інформованого дієздатного пацієнта на таке медичне втручання (хоча підпункт 2 пункту 3 Постанови вказує на можливість у нагальних випадках, коли реальна загроза життю хворої жінки є наявною, проведення операції без згоди хворої або її законних представників). Хоча, на жаль, подібне положення на рівні законодавчих актів відсутнє.

У випадках щодо вирішення доцільності проведення операції штучного переривання вагітності обмежено дієздатною та недієздатною особою права

їхніх законних представників (батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників,) обмежені волевиявленням їхніх підопічних осіб.

Ще одна проблема, яка потребує свого вирішення у сфері здійснення права на проведення абортів, пов'язана з юридичним значенням згоди або незгоди чоловіка дружини на проведення абортів, а також вирішення проблеми абортів у випадках імплантації зародка. Статистика кількості абортів, ініційованих з боку чоловіків, не ведеться, проте практика свідчить, що вони не в останню чергу виступають тим соціальним чинником, що спонукає жінок до проведення операції штучного переривання вагітності. Право на батьківство передбачає право батька зачатої дитини брати участь у вирішенні питання щодо необхідності проведення абортів визначене у ст. 50 СК України.

У контексті досліджуваного питання потребує свого вирішення і проблема свободи в ухваленні рішення про проведення абортів з боку жінки, що бере участь у правовідносинах з приводу штучної імплантації зародка.

Відповідно до ч. 2 ст. 123 СК України у разі імплантації в організм іншої жінки зародка, зачатого подружжям, батьками дитини є подружжя. Це положення обмежує свободу у власній поведінці жінки, що виношує таку дитину, на проведення операції штучного переривання вагітності. Проте ця жінка не позбавлена права на аборт. Таке втручання може бути проведене у випадках виникнення загрози для здоров'я чи життя цієї жінки і в жодному випадку ні за яких інших умов. Якщо батьки вирішили відмовитися від народження вже зачатої дитини, то право вибору народжувати дитину чи ні залишається за вагітною жінкою.

Постає практична необхідність у нових підходах регулювання цих відносин у кримінальному законодавстві. У цій частині є доцільним переглянути положення щодо удосконалення правових норм, які визначають умови кримінальної відповідальності за незаконне проведення штучного переривання вагітності. Детальний аналіз ст. 134 КК України вказує, що диспозиція цієї кримінально-правової норми не охоплює усі діяння у сфері незаконного проведення абортів. Наприклад, сьогодні не утворюють складу злочину такі дії: переривання вагітності, що здійснюється належним суб'єктом, але поза установою, що має ліцензію на вказаний вид діяльності; переривання вагітності із порушенням порядку отримання згоди вагітної жінки або її законного представника на таку операцію; переривання вагітності з корисливих мотивів для генетично-інженерної діяльності, з метою отримання прибутку в результаті дослідницького або промислового використання фетальних матеріалів.

Зрозуміло, що проблема штучного переривання вагітності у нашій країні не може бути вирішена лише кримінально-правовими засобами, основними з яких є кримінальна відповідальність та покарання.

Практичне заняття № 4

АНОТУВАННЯ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

План

- Анотація як писемна форма мовленнєвої діяльності.
- Структура тексту анотації.
- Рекомендації щодо написання анотації.
- Лексико-граматичні засоби оформлення структурних частин анотації наукової статті.
- Написання анотацій до наукових статей.
- Функції анотацій у пошуку наукових джерел.

Актуальність: Оволодіння технологією написання анотації необхідне для науковців усіх рівнів, оскільки грамотно укладена анотація важлива для подання заявки на гранти, участь у молодіжних програмах, акціях, форумах, конференціях; а також під час публікування статті, видання монографії, захисту дисертаційного дослідження.

Мета заняття: розвинути й удосконалити навички відтворювати готові наукові тексти, будувати власні наукові тексти, складати власні висловлювання; навчити складати анотацію; використовувати лексико-граматичні засоби оформлення структурних частин анотації; сприяти глибокому засвоєнню набутих знань з курсу й свідомому використанню їх у стилістичному аспекті.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

- 1. Знати:** вимоги до укладання анотації, структуру анотації; лексико-граматичні засоби оформлення структурних частин анотації.
- 2. Уміти:** укладати анотації до наукової літератури; визначати жанри наукових першоджерел за анотацією; використовувати лексико-граматичні засоби оформлення структурних частин анотації; аналізувати анотації.

Рекомендована література:

Основна

1. Миценко В.І. Анотування і реферування: методичні рекомендації для підготовки аспірантів і здобувачів до кандидатського іспиту...). Кіровоград : КНТУ, 2015. 16с.
2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ : ЦНЛ, 2009. 392 с.
3. Шевчук Г.З., Гаврилюк Л.І. Основні вимоги до написання наукової статті : методичні рекомендації. Луцьк : ВІППО, 2016. 76 с.

Додаткова

1. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи медичної термінології. Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2013. 42 с.
2. Краєвська Г. П., Дудник О. М., Кукуруза Ю. В. Основи наукового мовлення Навчальний посібник для студентів-іноземців. Вінниця : Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова. 2015. 40 с.
4. Тексти та завдання з наукового стилю мови з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / уклад. О. С. Черемська, І. М. Шелепкова. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 56 с.
5. Українська мова як іноземна для англومовних студентів-медиків : підручн. З електрон. аудіодод. : у 2 кн. Кн. 2. Основи професійного мовлення / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. ; за ред. С.М. Луцак. К. : ВСВ «Медицина». 2019. 456 с.

Інформаційні ресурси

1. Вимоги до публікацій. URL.: <http://www.journ.univ.kiev.ua/periodyka/index.php/vymogy.html> (дата звернення: 10.12.2020)
2. Основні вимоги до написання наукової статті : методичні рекомендації / укладачі: Г. З. Шевчук, Л. І. Гаврилюк, Т. В. Гаврилюк. Луцьк : ВІППО, 2016. 76 с. URL.: <http://vippo.org.ua/files/pedposhyk/naukovistat-1557135224.pdf> (дата звернення: 10.01.2021)

Вправи і завдання до теми

Завдання 1.

А. Прочитайте анотації. Назвіть, які усталені вирази використано для написання цих анотацій, на які синонімічні конструкції їх можна замінити. Встановіть, до якої праці, якого спрямування укладено анотації.

Анотація

У статті наведено опис етапів формування фтизіатричної служби Харківщини та її сучасний стан, розглянуто пріоритетні напрямки роботи, наведено динаміку епідеміологічної ситуації щодо туберкульозу. Ключові слова: протитуберкульозна служба, диспансер, діагностика, лікування, DOTS-стратегія, програма.

Анотація

У статті розглянуто актуальну проблему дитячої захворюваності населення України на туберкульоз. Проаналізовано сучасну ситуацію з профілактичних методів туберкульозу в закладах освіти. Акцентовано увагу на необхідності залучення медичної сестри до підвищення рівня знань батьків дітей молодших класів із метою вдосконалення профілактики туберкульозу на етапі попередження та виявлення захворювання.

Б. Поєднайте назви статей з анотаціями.

1. Дитяча захворюваність на туберкульоз.
2. Історія протитуберкульозної служби харківської області та динаміка епідеміологічної ситуації з туберкульозу на Слобожанщині.

Практичне заняття № 5

ЦИТУВАННЯ. ВИДИ ЦИТАТ

План

Загальні правила й обов'язкові вимоги до цитування.
Якісні та кількісні характеристики посилань і цитувань.
Покликання (посилання) на використані джерела.
Використання різних форм цитування.
Кількість та обсяг цитат у тексті наукової доповіді, статті.
Поняття «некоректне цитування» та запобігання цьому.
Введення в науковий контекст цитат відповідно до чинних норм їх оформлення в сучасній українській мові.
Правила пунктуаційного оформлення цитат.

Актуальність: Обов'язковим компонентом будь-якої наукової роботи є наукове цитування; посилання на джерело, з якого запозичено матеріали, окремі результати, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, завдання, питання тощо. Такі посилання дають можливість знайти відповідні джерела, перевірити достовірність цитування, одержати необхідну детальнішу інформацію. Уміння автора працювати з науковою літературою, коректно вживати цитати і оформляти посилання на використані джерела виступає одним з показників рівня його академічної підготовки.

Мета заняття: сприяти формуванню навичок грамотного наукового цитування, а також розвитку відповідального ставлення до використання наукової інформації; розвинути навички уміння працювати з науковою літературою, коректно вживати цитати; підвищити загальну та мовну культуру аспірантів.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

1. Знати: загальні правила й обов'язкові вимоги до цитування; цитування за вторинними джерелами, за цитатами; цитування неопублікованих і стародрукованих видань та ін.; кількість та обсяг цитат у тексті наукової доповіді; правила пунктуаційного оформлення цитат.

2. Уміти: працювати з науковою літературою; використовувати різні форми цитування під час оформлення цитат авторів; вводити в науковий контекст цитати відповідно до чинних норм щодо їх оформлення в сучасній українській літературній мові.

Рекомендована література:

Основна

1. Кудінов І.О. Основи наукового цитування <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf> (дата звернення: 18.10.2020)
2. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації. URL.: http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/International%20style%20citations_2017.pdf?id=d1b22a28-96eb-4ca4-9ac7-8e29a393b9fb (дата звернення: 18.10.2020)

Додаткова

1. Методичні рекомендації з оформлення міжнародних стилів цитування та посилання в наукових роботах. URL.: <http://aphd.ua/metodychni-rekomendatsi-z-oformlennia-mizhnarodnykh-styliy-tsytuvannia-ta-posylannia-v-naukovykh-robotakh/> (дата звернення: 18.10.2020)

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Використовуючи різні форми цитування, процитуйте авторів:

Таким чином, значна кількість біологічно активних речовин, що містяться в листках плюща звичайного та широкий спектр фармакологічної дії робить його ефективним лікувальним засобом, який застосовують під час захворювань верхніх і нижніх дихальних шляхів, що супроводжуються кашлем та утворенням мокротиння. Аналіз ринку фармацевтичних препаратів з плюща показав необхідність створення конкурентоздатних та якісних ліків вітчизняного виробництва на основі сировини цієї лікарської рослини (Паламар А.О.).

На сьогодні існує значна кількість досліджень, які присвячені вивченню позаскелетних функцій вітаміну D в організмі людини. Згідно з результатами наукових досліджень гіповітаміноз D є складовою ланкою у розвитку та прогресуванні низки захворювань, зокрема серцево-судинних, аутоімунних, алергічних захворювань, раку, цукрового діабету. Оскільки нестача вітаміну D є поширеним станом на всій Земній кулі, продовження досліджень щодо механізмів впливу вітаміну D на функціонування організму є важливою складовою для покращення шляхів оптимізації профілактики та лікування багатьох захворювань (Сельська З.В.).

Режим доступу:

http://www.medfoundation.od.ua/zhurnaly/16_2017.pdf

Завдання 1. Використовуючи запропоновані конструкції, процитуйте П. Вігано «Бластоциста може віртуально імплантуватися в будь-якому місці людського організму, крім нерецептивного ендометрія» (Viganò P, Parazzini F, Somigliana E, Vercellini P. Endometriosis: epidemiology and aetiological factors. Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol. 2004. Apr; № 18 (2). P. 177–200):

Автор писав / пише: ...;

Як стверджував / стверджує...;

Згідно з уявленням...;

За словами...;

На думку...;

Як справедливо зазначив / зазначає...;

Можна навести такі слова видатного вченого...;

Автор наголошує на тому, що...;

Автор пропонує (рекомендує, вважає, стверджує, підкреслює)... тощо

Практичне заняття № 6

БІБЛІОГРАФІЯ. ПРАВИЛА УКЛАДАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ

План

Бібліографія.

Правила оформлення бібліографії.

Оформлення списку літератури за ДСТУ 8302:2015.

Скорочення слів і словосполучень в бібліографічному описі.

Актуальність: під час написання наукового дослідження науковцю-початківцю важливо з'ясувати, як правильно здійснювати посилання, покликання, оформлювання бібліографічного опису праці, списку використаної літератури. Усе це вимагає розуміння принципів передавання прямої мови у науковій праці, а також прізвищ закордонних науковців, їх відмінювання. Опанування цих знань дасть змогу уникнути прикрих випадків недотримання академічної доброчесності.

Мета заняття: удосконалити уміння і навички з формулювання покликань; ознайомити зі способами та стилями опису джерел у списку використаної літератури; сформулювати навички оформлення бібліографічних описів джерел за ДСТУ 8302:2015; мотивувати до дотримання всіх чинних норм в усному і писемному науковому мовленні.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

- 1. Знати:** способи та стилі опису джерел у списку використаної літератури; мовно-стилістичні та технічні вимоги до оформлення джерел у списку використаної літератури; правила скорочення та перенесення слів.
- 2. Уміти:** оформлювати позатекстові, внутрішньотекстові, підрядкові посилання; застосовувати різні способи та стилі опису джерел в списку використаної літератури; укладати бібліографічні описи джерел за ДСТУ 8302:2015.

Рекомендована література:

Основна

1. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016–07–01. Київ : ДП «УкрНДНЦ». 2016. 16 с.
2. Культура наукової мови : навчальний посібник. Харків : Тім Пабліш Груп. 2015. 224 с.
3. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2004. 260 с.

Додаткова

1. Український правопис. Київ : Наукова думка. 2019. 392 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліографічні посилання: загальні положення та правила складання (ДСТУ 8302:2015) [Електронний ресурс] : презентація / Наук. б-ка НаУКМА ; уклад. Т. О. Патрушева. Київ. 2016. Режим доступу : <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015> (дата звернення: 11.09.2020).
2. Закон України «Про авторське право та суміжні права». URL : zakon.rada.gov.ua/go/1556-18 (дата звернення: 15.09.2020).
3. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах [Електронний ресурс] : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. Режим доступу: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_12_red1.pdf (дата звернення: 11.12.2020).
4. Плагіат в Інтернет-ЗМІ України: правове регулювання. URL : <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiat-v-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html> (дата звернення: 11.09.2020).
5. Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс] / Наук. б-ка Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого; уклад. О. І. Самофал. Харків, 2017. URL : <http://library.nlu.edu.ua/biblioteka/sait/nauka/gost/spisok-DSTU.pdf> (дата звернення: 18.09.2020).
6. Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій [Електронний ресурс] : наказ від 12 січ. 2017 р. № 40 / Україна. М-во науки і освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17> (дата звернення: 12.09.2020).

Вправи та завдання з теми

Завдання 1. Відповідно до чинних вимог відредагуйте, де потрібно, подані нижче бібліографічні джерела.

1. Ахаладзе М. Г. Оцінка темпу старіння, стану здоров'я й життєздатності людини на основі визначення біологічного віку: автореф. дис. на д-ра мед. наук: спец. 14.03.03. «Нормальна фізіологія». К., 2005. 43 с.

2. Маркина Л. Д. Определение биологического возраста человека методом В. П. Войтенко : учеб. пособие для самостоятельной работы студ.-медиков и психологов. Владивосток, 2001. 29 с.

3. Фединяк Н.Б. Біологічний вік і темп старіння людей різних вікових груп / Н. Фединяк, Б. Мицкан // Молодіж. наук. вісник: Фіз. виховання і спорт. – 2013. – Вип. 12. – С. 45-50.

Завдання 2. Оформіть бібліографічний опис за вихідними даними (оберіть потрібні).

I. Гуменюк А. А.

Особливості лікування негоспітальної пневмонії у ранньому віці.

Сучасна медицина

2007

Вінниця

Нова книга

№ 111

С. 3–18

II.

Гуменюк А. А.

Особливості лікування негоспітальної пневмонії у ранньому віці.

Сучасна медицина

2007

Вінниця

Нова книга

№ 111

322 с.

III.

Гуменюк А. А.

Відновлювальна хірургія спинного мозку

Сучасна медицина

2007

Вінниця

Нова книга

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук

спец. 14.00.28. «Нейрохірургія».

№ 111

19 с.

Практичне заняття № 7

ВИСТУП ІЗ НАУКОВИМ ПОВІДОМЛЕННЯМ. МОВЛЕННЄВА ПОВЕДІНКА ДОПОВІДАЧА

План

Види публічного виступу.

Доповідь, промова, лекція. Їх види.

Структура наукової доповіді.

Усталені лексико-граматичні конструкції, що можуть бути використані в різних структурних елементах доповіді.

Етапи підготовки до наукової доповіді.

Невербальні засоби спілкування.

Актуальність: для сучасного науковця особливо важливими є вміння публічно виступати (на конференціях, форумах, в аудиторії перед студентами, під час захисту дисертації тощо). Уміння переконливо, лаконічно, чітко говорити допомагає в різних життєвих ситуаціях, а також може суттєво вплинути на результат тієї чи іншої діяльності. Оволодіти мистецтвом виголошення публічних промов повинен кожен, хто працює з людьми і хоче здобути повагу аудиторії. А результат публічних виступів здебільшого залежить від особистості й майстерності оратора, який повинен знати закони риторики, правила впливу на аудиторію, що становить фундамент освіченості та професіоналізму фахівця.

Мета заняття: сформувати практичні навички побудови наукової доповіді або виступу із науковим повідомленням; висвітлити основні етапи підготовки наукової доповіді й виступу; ознайомити з усталеними лексико-граматичними конструкціями, що можуть бути використані в різних структурних елементах доповіді; удосконалити уміння та навички проголошування доповіді / виступу.

У результаті вивчення теми аспірант повинен:

1. **Знати:** види наукової доповіді; послідовність роботи над науковою доповіддю; усталені лексико-граматичні конструкції, що можуть бути використані в різних структурних елементах доповіді; вимоги до усного ділового спілкування; основні правила мистецтва спілкування.
2. **Уміти:** структурувати наукову доповідь / лекцію / виступ / повідомлення; використовувати усталені лексико-граматичні конструкції, що можуть бути використані в різних структурних елементах доповіді; розрізняти види наукових доповідей; проголошувати та аналізувати наукову промову / доповідь / лекцію; володіти технікою мовлення; виявляти недоліки логіко-композиційної структури наукової доповіді / виступу / повідомлення.

Рекомендована література:

Основна

1. Ісаєнко Т. К., Лисенко А. В. Риторика : навчальний посібник. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247с.
2. Куньч З. Риторика : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 496 с.

Додаткова

1. Кавера Н. В. Практикум з риторики: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2015. 178 с.
2. Прокопчук Л.В. Риторика. Модульний курс : навч. посіб. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 206 с.

Інформаційні ресурси

1. Виступ із науковим повідомленням. URL.: https://studopedia.com.ua/1_61354_usnoi-naukovoi-dopovidipovidomlennya-vistupu.html (дата звернення : 10.01.2021)
2. Методика підготовки доповіді на конференції. URL.: https://pidru4niki.com/70367/buhgalterskiy-oblik_ta_audit/metodika_pidgotovki_dopovid_i_konferentsiyi (дата звернення : 10.01.2021)
3. Методичні рекомендації до структури, оформлення, критеріїв оцінювання наукової доповіді (реферату) з обраної наукової спеціальності. URL.: http://www.polit.univ.kiev.ua/dictionary_full.php?lang=ua&id=62 (дата звернення : 10.01.2021)
4. Публічний виступ як форма усного ділового спілкування. URL.: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/dilovodstvo/24222/> (дата звернення : 10.01.2021)

Завдання та вправи з теми

Завдання 1. Підготуйте доповідь з історії професії (спеціалізації), яку ви опановуєте: історія, сучасний стан, актуальність тощо.

Завдання 2. Підготуйте наукову доповідь / виступ / повідомлення на тему свого наукового дослідження. Яким чином ви сформулювали мету виступу (прямо чи опосередковано)? З яких структурних елементів складається ваш виступ ?

УДК 811.161.2

Краєвська Г.П. Українська мова як іноземна (в науковій сфері): Методичні вказівки для проведення практичних занять з аспірантами денної, вечірньої та заочної форм навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Вінниця: ВНМУ, 2021. 23 с.

Затверджено методичною радою загальноосвітніх та загальнотеоретичних дисциплін ВНМУ ім. М.І. Пирогова
(протокол № 2 від 5 жовтня 2020 р.)

Обговорено та ухвалено на засіданні кафедри українознавства
(протокол № 2 від 2 жовтня 2020 р.)